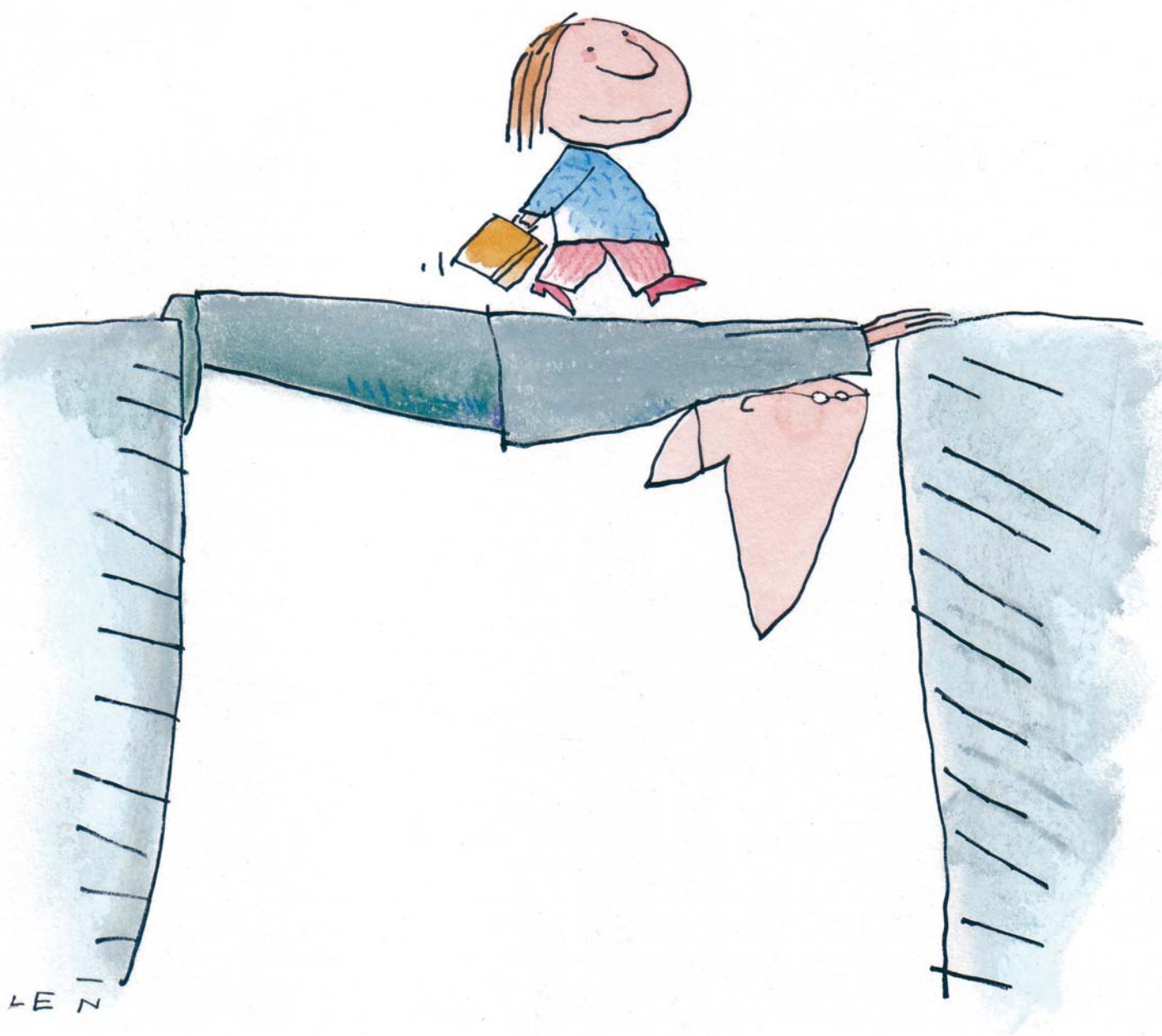

Ambitie en autonomie

Een professioneel statuut voor de leraar

AOB·sterk in onderwijs

Ambitie en autonomie

Een professioneel statuut voor de leraar

De Algemene Onderwijsbond stelt de komende jaren voor het onderwijs twee begrippen centraal: ambitie en autonomie.

Ambitie, omdat leraren streven naar het allerbeste onderwijs voor hun leerlingen en studenten. Onderwijs maak je samen, lesgeven is een professie die om passie vraagt. Om dat werk goed uit te voeren, moet de leraar zijn eigen koers kunnen varen.

Autonomie is zo het tweede sleutelwoord. De koers die de leraar kiest, vindt zijn wortels in een gedegen opleiding, goede nascholing, een schoolorganisatie die hem ondersteunt om de ambities te realiseren. Autonomie betekent géén isolement: leraren stellen samen de kaders vast van de gezamenlijke koers en leggen daarover verantwoording af. Aan ouders, studenten en de maatschappij. Ambitie en autonomie zijn zo de kernbegrippen van het Professioneel Statuut dat de Algemene Onderwijsbond de komende tijd tot stand wil brengen.

De behoefte aan het markeren van de positie van leraren is groot. Door de deregulering is hun invloed verzwakt. De overheid is druk bezig geweest met het schrappen van regels en verschuiven van verantwoordelijkheden. 'Scholen worden autonomer', was de boodschap van deze halve privatiseringsoperatie. In de praktijk merkt onderwijspersoneel echter niets van de toegenomen autonomie. Deze is op bestuur- en managementniveau terecht gekomen en plaatst de onderwijsprofessional op een achterstand. De invloed van de leraar op pedagogisch-didactische koers van de instelling, af en toe zelfs de greep op kwaliteit en lesgeven, is zichtbaar afgenomen.

De overheid praat niet langer met het onderwijsveld, maar richt zich in het beleid expliciet op besturen en managers zoals de VSNU, de HBO-Raad en de BVE-

Raad. Het zal niet lang duren voor er ook een VO-Raad en vermoedelijk zelfs een PO-Raad zal zijn. Deze werkgeversorganisaties sluiten convenanten, behartigen de belangen van managers en lobbyen richting kamerleden en ministeries. De Algemene Onderwijsbond heeft vaak de vrees uitgesproken dat er allemaal 'kleine Zoetermeertjes', mini-ministeries komen. Ondanks verzet tegen die ontwikkeling, lijkt dat toch het resultaat van de dereguleringsoperatie aan het worden. Het onderwijs, de docent, de leraar, is ondanks alle mooie woorden in nota's bij beleidsmakers uit beeld verdwenen. De relatie tussen werkvloer en management is flink verstoord.

Het resultaat van deze ontwikkeling is divers: onvrede bij het onderwijspersoneel, klachten over het niveau van het onderwijs. Niemand lijkt gelukkig met de nieuwe

ontstane situatie. Het boek Beroepszeer verwoordde onder meer het onbehagen van leraren die de grip op het onderwijsbeleid zijn kwijtgeraakt. De actiegroep Beter Onderwijs Nederland combineert diezelfde noodkreet van leraren met opmerkingen over gebrekkige kwaliteit en afkeer van onderwijsvernieuwingen. De enquête *Onderwijs aan het woord* laat zien dat leraren passie en ambitie hebben: zij willen hun werk graag goed doen en hebben hart voor hun leerlingen en studenten. Alleen ontbreekt het ze aan een stevige schoolorganisatie die ten dienste van hún vak staat.

Niemand lijkt gelukkig met de nu ontstane situatie, ook managers en beleidsmakers niet. Een antwoord om de verstoorde balans tussen beleid en praktijk te herstellen, is er echter nog niet. Heel voorzichtig ontstaan er op verschillende instellingen initiatieven om denken óver onderwijs en het geven van onderwijs weer dichter bij elkaar te brengen. Er zijn zelfsturende teams, projectgroepen, een senaat, colleges van senioren, waar beleid en praktijk elkaar weer ontmoeten. Toch blijft de top-down aanpak op de meeste instellingen gemeengoed. Onderwijsmodellen worden gedropt als één systeem, dat voor alle uitvoerders perfect zou moeten werken. En dat terwijl goed onderwijs vraagt om een andere manier van denken: uitgaan van de relatie tussen docent en leerling of student, waarbij de organisatie en het management zorgt voor een optimale ondersteuning. Wil het onderwijs weer ambitie uitstralen dan zal de leraar, als de professional die werkelijk weet hoe leerlingen en studenten

uitgedaagd kunnen worden, en welke aanpak nodig is om het optimale resultaat te bereiken, weer een stevigere positie in de schoolorganisatie moeten krijgen. Het Professioneel Statuut wil daar een antwoord op zijn.

Natuurlijk verschilt per sector de behoefte aan zo'n Professioneel Statuut. Zeker op hogescholen en regionale opleidingscentra is de afstand tussen beleid en uitvoering enorm toegenomen, tot onvrede van alle betrokkenen. In het voortgezet onderwijs heeft de schaalvergroting en de reeks van stelselwijzigingen (basisvorming, vmbo, studiehuis) de kloof tussen management en docenten laten groeien. In het basisonderwijs lijkt het nu allemaal nog mee te vallen: daar is de afstand tussen bestuur, directie en onderwijspersoneel relatief klein. Binnen het team wordt vaak wel intensief samengewerkt om een gemeenschappelijk onderwijsbeleid neer te zetten. Maar ook daar staat die relatief goede positie van de leraar onder druk: in hoog tempo is er sprake van bestuurlijke schaalvergroting in het basisonderwijs, komen er steeds meer bovenscholings managers en bestuursbureaus. Het risico bestaat dat ook de positie van de leraar in het basisonderwijs onder druk komt te staan.

Voor de Algemene Onderwijsbond is dit voorstel voor een Professioneel Statuut de start van een discussie met leden, niet leden, onderwijsorganisaties, onderwijsmanagers en bestuurders. Er ligt geen blauwdruk, geen nieuwe set regels, maar voorlopig een discussiestuk dat de contouren aangeeft waarvan de bond denkt dat het elementen zijn die in het statuut zouden kunnen. De gedachte is om het Professioneel Statuut op te nemen in de cao, om het vervolgens uit te werken met specifieke afspraken. Daarbij valt dan te denken aan scholingsbudgetten, eisen aan professionalisering, begeleiding en coaching, loopbaanbeleid en het functiebouwwerk. Tegelijkertijd kan het Professioneel Statuut gaan werken als een soort ethische code van en voor leraren, zoals die in veel andere landen bestaat en door de internationale onderwijsvakcentrale Education International wordt geëntameerd.

Drieslag

Het Professioneel Statuut is geen op zichzelf staand item voor de Algemene Onderwijsbond, maar maakt onderdeel uit van een drieslag waarmee de AOb in het najaar van 2006 het land in gaat. Naast het Professioneel Statuut is het namelijk hoogst noodzakelijk dat er wordt geïnvesteerd in onderwijs en de kwaliteit van het leraarsberoep.

Het Masterplan Onderwijs dat dit voorjaar op initiatief van de AOb verscheen, bepleit een forse kwaliteitsimpuls door extra scholing. Iedere leraar met een hbo-vooropleiding zou in zijn carrière de kans moeten krijgen om een masterstudie te gaan volgen. Elke academicus in het onderwijs zou een vergelijkbare stap (masters, promotie-onderzoek) moeten kunnen maken. Onderwijs is namelijk een dynamisch beroep, dat eens in de zo veel tijd om 'groot-kennis-onderhoud' vraagt. De huidige trend van downgrading – minder hoge eisen aan het onderwijspersoneel – moet worden omgezet in upgrading, een verhoging van het kennisniveau tijdens de loopbaan.

Het klimaat voor investeringen in onderwijs lijkt op dit moment goed. Zowel de Onderwijsraad, het Innovatieplatform, vrijwel alle politieke partijen en zelfs het Centraal Planbureau hebben het over miljarden extra. We weten alleen allemaal dat ook bij de vorige verkiezingen onderwijs stevast werd genoemd als belangrijke sector om in te investeren. Een investeringsagenda is er tot op de dag van vandaag niet gekomen. De Algemene Onderwijsbond wil voorkomen dat politieke beloften opnieuw sneuvelen bij het opstellen van het regeerakkoord. Richting de verkiezingen van november zal daarom de actie Onderwijs Akkoord 2006 worden gevoerd, waarbij in samenspraak met het onderwijspersoneel gekeken wordt waar de prioriteiten liggen.

Debat

Over het statuut organiseert de AOb dit najaar een discussieronde op scholen en in speciale debatten. Meer informatie is in de loop van september te vinden op www.professioneelstatuut.nl

Het Professioneel Statuut een schets

Volgens de Algemene Onderwijsbond zouden de volgende elementen onderdeel kunnen zijn van een professioneel statuut

Uitgangspunt

Onder professionele autonomie verstaan we de vrijheid van de leraar om binnen de kaders van wet- en regelgeving en de instellingsvisie, vorm te geven aan het onderwijs van de aan hem/haar toevertrouwde leerlingen of studenten. Het gaat dan om vrijheid van oordeelsvorming, pedagogisch-didactisch handelen en inhoud van het onderwijs.

Werkstructuur

De verantwoordelijkheid voor de keuzes van de methodes, werkwijzen, groepeeringsvormen, leerstofinhoud, toetsing, ligt bij de professionele leerkracht, in samenspraak met het team. De belangrijkste beleidsbepalende documenten van de schoolorganisatie worden niet eerder vastgesteld dan nadat de leraren zich daarover hebben uitgesproken. Het taakbeleid wordt vastgesteld in team.

Relatie met leerling, cursist of student

De leraar houdt zich aan de regels rondom vertrouwelijkheid en geheimhouding zoals vastgelegd in de wet op de privacy. Hij houdt er duidelijke ethische en morele gedragsregels op na. Met een pestprotocol zorgt hij voor veilig werkklimaat voor leerlingen.

Tien redenen voor een Professioneel Statuut

Kwaliteitszorg

De wijze van beoordelen, evalueren van de schoolprestaties is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de leraar, binnen de kaders van teamafspraken, en de leraar kan daarop aangesproken worden. De leraar is medeverantwoordelijk voor het kwaliteitszorgsysteem op de school. Verantwoording wordt afgelegd aan betrokkenen: ouders, studenten, beroepenveld en maatschappij.

Scholing en coaching

De professional heeft recht op coaching in de beginperiode van zijn leraarschap, intervisie tussen collega's moet mogelijk zijn, supervisie moet aangeboden worden als mensen dreigen vast te lopen. De in de cao's vastgestelde tijd voor professionalisering mag niet sluipenderwijs voor andere zaken worden benut. De docenten worden betrokken bij de keuzes voor de scholing ten dienste van het onderwijsproces; er moet ruimte zijn voor scholing in het kader van een persoonlijke, professionele ontwikkeling.

Positie leraren

Leraren dragen altijd de eindverantwoordelijkheid over beoordelingen van leerlingen. Leraren zorgen er voor dat het aanzien van de beroepsgroep niet geschaad wordt. Leraren vervullen een voorbeeldfunctie voor leerlingen

Werkcondities

Het peil van de voorzieningen voor de leerlingen moet in overeenstemming zijn met de kwaliteitseisen die aan het onderwijs gesteld worden. Leraren moeten beschikken over een adequate werkplek, voldoende ict-faciliteiten en up-to-date vakliteratuur. De organisatie van de school moet het professioneel werken ondersteunen. Bij conflicten met leerlingen, studenten of ouders, krijgt de leraar voldoende ondersteuning. Er is een goed veiligheidsbeleid.

1 De pedagogisch/didactische relatie leraar-leerling moet in het onderwijs centraal staan.

- Het accent op bedrijfsmatig werken in het onderwijs heeft geleid tot aantasting van de relatie leraar-leerling.
- Vraagsturing in plaats van het aanbieden van goed onderwijs leidt tot kwaliteitsverlies.

2 Goed onderwijs is gebaat bij een grotere autonomie van de professionals in de professionele gemeenschap.

- De terugtrekkende overheid laat scholen en instellingen over aan management, in plaats van aan een professionele gemeenschap.

3 De nadruk en het aangrijpingspunt van de overheid moet liggen op de ontwikkeling van echte professionaliteit.

- De eenzijdige nadruk op professionalisering van het management heeft geleid tot onprofessionalisering van leraren.

4 De school is een publieke instelling, met maatschappelijke taken.

- Er ontbreekt in de school/instelling een professionele tegenmacht, waardoor het lijkt of de school eigendom is van het management in plaats van een publieke instelling

5 Managers hebben als taak de relatie leraar/leerling/student te faciliteren, leraren moeten het werk van managers als ondersteuning ervaren bij hun werk.

- In toenemende mate leidt schaalvergroting tot topdown gestuurde, hiërarchische instellingen, waardoor bij de beleidsmakers het zicht op het leerproces in de praktijk is verdwenen.

6 Ruimte voor de professional betekent dat leraren betrokken zijn bij de visieontwikkeling van de school, de uitvoering en de verantwoording.

- Door de scheiding van beleid en uitvoering dreigen leraren louter lesboeren te worden, de wijze van uitvoering van het functiewaarderingssysteem leidt tot downgrading.

7 De schoolorganisatie moet er zo uitzien dat alle organisatieonderdelen de professionele cultuur weerspiegelen.

- De huidige kwaliteitszorgontwikkeling leidt tot fraaie rapporten van het management, toegeschreven naar resultaten, maar professionals op de werkvloer worden ternauwernood betrokken bij de kwaliteitszorg.

8 De leraar tracht naar zijn uiterste vermogen alle leerlingen zo goed mogelijk op te leiden en legt daarover verantwoording af.

- De leraar moet weer verantwoordelijk worden voor de schoolloopbaan leerlingen en studenten. Verantwoording afleggen over professionele keuzen hoort bij het beroep.

9 De leraren willen leraar zijn en ambiëren geen managementtaken. Toch moeten zij zich verantwoordelijk voelen voor de hele schoolgemeenschap.

- Geen arbeiderszelfbestuur maar zoeken naar een nieuwe balans tussen professionele zelfstandigheid van teams en leidinggevendens.

10 Met een Professioneel Statuut opent de AOb de discussie over de positie van de professional.

- Een Professioneel Statuut is geen nieuwe reglementering naast alle andere bureaucratie maar een zoektocht naar een nieuwe balans tussen management en leraren.

Meer informatie? Meepraten?
www.professioneelstatuut.nl

AOb • Algemene Onderwijsbond

0900 463 62 62 • info@aob.nl • www.aob.nl